

Környezetfeltés — önvédelemből

AHOGY A TERMÉSZETSZERETŐ TECHNOKRATA LÁTJA

Füst, bűz, mérgező anyag: ellensége a természetnek, s benne az embernek. A tiltakozás, a beavatkozás lehetősége azonban csak nekünk adatott meg. Egyre többet tudunk már a bennünket fenyegető veszélyekről, néhányunk lelkiismerete is egyre gyakrabban berzenkedik az élő világot ért támadások láttán: a szőlés jogával azonban eddig alig-alig élhettünk. Most azonban kínálkozik Szegeden végre egy lehetőség, hogy bárki figyelmeztesse a szakembereket, ha jártában-keltében környezetet szennyező jelenségre figyel föl. Ha néhány nap múlva egyszerűen fölemeli az ember a telefonkagylót, és tárcsázza a 12-513-as számot. Azután a következő szöveget hallja:

„Itt a 12-513-as telefon üzenetrögzítője beszél. Ez a kapcsolási szám az Alsó Tisza Vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság állandó, közérdekű környezetvédelmi ügyeleti telefonja. Kérem, környezetvédelemmel kapcsolatos panaszát, észrevételét, bejelentését, a sípoló hang elhangzását követően szíveskedjék elmondani, azt rögzítjük és a legközelebbi munkanapon a szükséges módon intézkedünk.”

Az általa helyesnek vélt környezetvédelemről, a szakemberek szemléletéről, a Szeged környéki teendőkéről beszélgettem Major Tiborral, az ATIKO-VIZIG környezetvédelmi igazgatóhelyettesével.

Ha csörög a Zöld-telefon

— Néhány hónapja, egy tanácskozáson elmesélt Ön egy történetet arról, miként „fülelte le” az egyik szegedi gyárat, amint az éj leple alatt eregették a bűzös füstöt a levegőbe.

— Magánemberként jártam arra autótól, bekanyarodtam a gyárhoz, tapasztalataimról jegyzőkönyvet készítettem, s másnap intézkedtem. Következmény: személyi bírság, na meg az, hogy a selejtes mélyfűró-tömlőről azóta nem égéssel távolítják el a gumit.

— Akkor több száz, autóval arra haladó ember láthatta azt az ég felé törő, tömény füstöt, amely talán ma is gomolyoghana, ha Önt véletlenül nem viszi arra az útja.

— Éppen ezért határoztuk el, hogy állandó telefonügyeletet tartunk, és így a környék egész lakosságát bevonjuk a „figyelőszolgálatba”. Ezenkívül, tehát ha egy öntudatos állampolgár vesz észre valami hasonló jelenséget, megköszönjük, ha ideszól a Zöld-telefon számán, és örülünk minden segítőkész ötletnek is. Az azonnali intézkedést igénylő, sürgős esetekben a 12-933-as szám hívható, például, ha ütközés következtében veszélyes anyag ömlik az 5-ös útra. De ne fessük az ördögöt a falra!

— Gondolom, számítanak rá, hogy magnószalagjuk tele lesz apró, piszlicsárá ügyek ecsetelésével, s akad, aki fülemüleperek döntőbíróját látja Önökben: Fejtsé ki, kérem, mit értünk közérdekű környezetvédelemről? Azt is, ha engem például zavar a szomszéd füstje?

— A lakosság által okozott környezetszennyezés hatósági vizsgálata, kordában tartása nem a mi jogkörünk. Ha kisiparos tevékenysége okozza a szennyezést, a beavatkozás ránk tartozik, mint minden ipari szennyezés.

— Tehát akár meg is fulladhatok, ha történetesen egyik iparegység nélküli szomszédom bőrt és gumit éget a kazánjában.

— Szó sincs róla. Azt a bejelentést, amely nem a mi hatáskörünk, de közérdeket szolgál, továbbítjuk az illetékes hatóságoknak, ez esetben a tanácshoz. De pletykákkal, demagóg vádaskodással nem foglalkozunk, csak úgy, mint névtelen bejelentésekkel.

— Csak tovább okvetetlenkedem: egyetlen ember egészsége, nyugalma nem közérdek. Márpedig minden egyes embernek joga van az egészséges életérhez...

— Mi olyan közérdekű ügyekkel foglalkozunk, amelyek emberek csoportját érintő, gazdasági tevékenységből származó ártalmakat okoznak. Nem tagadom, ha épül az 5-ös út, és az egyetlen közeli tanya lakóit veszélyezteti a zaj, védelmet igényelhetnek, s nekünk kötelességünk megvizsgálni a lehetőségeket.

— Civilizált, gazdag országban új lakást ajánlanak föl az illetőnek, vagy hangszigetelő fallal határolják ott a sztrádat.

— Azt tudomásul kell vennünk, hogy mi nem tartunk itt. Míg ott például a 4. generációs égetőket építik, mi csak a 2. generációnál tartunk.

Vissza a fára?

— Önnek mi a véleménye: a környezetvédelmi szemléletben is a fejlett Nyugat mögött kullogunk?

— Inkább az az érzésem, hogy onnan a naív, jó szándékú környezetvédők szelleme „gyűrűzött be” hozzánk, márpedig nem ez jelenti a

perspektívát. Önmagában a tiltakozás azt eredményezi, hogy visszajutunk a fára: márpedig az őrállapotok visszaállítása nem lehet cél.

— Ezzel szemben mit váll Ön?

— A technológiát zabolázzuk meg, illesszük be az ökológiai folyamatba, úgy, hogy a környezetnek nem ártva szolgálja az embert.

— Környezetvédő létére vállalja, hogy technokrata?

— Vállalom, az elmúlt évtizedekben ráragadt pejoratív értelem nélkül. Gondolja csak el, ha azt hirdetem: szűnjön meg a technikai fejlődés, azaz, ne legyen autó, repülőgép, atomerómu, visszakényszerítem az embert arra, hogy lovagoljon, vagy télen maga csíholta tűz mellett melegedjen, azaz mondjon le az eddig elért jólétről. Nekem nem ellenfelem a biológus, a madárvédő: a kétféle szakma és nézőpont házasságában hiszek.

— Ha nem haragszik meg, azt hiszem, a zöldeknek, „a naív természetvédőknek” mégis több hívű van manapság, mint a technokratáknak.

— A profi környezetvédőknek ezt az elvesztett bizalmat kell visszaszerelniük. Hogy higgyen nekünk a társadalom.

— Úgy érzi, volt bizalom, csak elvesztették?

— Önhibákon kívül. Eddig itthon hátrányos helyzetben volt a környezetvédelem, mi mindig bukott politikust kaptunk a fejűnkre. Pénzszáskor meg az utolsók voltunk a sorban.

— Mit gondol, sikerül népszerűbbé válniuk?

— A bizalom visszaszerzésének egyik módja, a nyitottság és a nyílvanosság, aminek megszervezésén máris fáradozunk.

Szaga akár a keserű manduláé

— Milyen változásokat vár a hazai környezetvédelmi szemléletben?

— Először is azt, hogy a termelők, a közvélemény tisztában legyen az-

zal: attól, hogy egy környezetkárosító terméket ezentúl nem Nyugaton, hanem Keleten gyártanak, az általa okozott kár bekövetkezik, méghozzá egyetemesen. Lásd, ózonlyuk. Némi tájékozottság, intelligencia, és öntudat is kíváncsi ahhoz, hogy ismeretek birtokában például valaki inkább a freon gáztól mentes spray-t emelje le a polcra, vagy ólommentes benzint vásároljon. Nyugaton mindezt „megsegíti” az árpolitika is azzal, hogy ezeket a termékeket olcsóbban kínálja. Az efféle példákat is át kellene vennünk a hatásosabb tudatformálás mellett.

— Szegeden milyen speciális gondokkal kell megküzdeniük a környezetvédőknek?

— Még a korábbi, hátrányos helyzetű profi környezetvédelem elérte, hogy a fő füsteregetők szelídebben pöfkelnek. A cipőgyárnak ez az utolsó fűtési szezonja, sajnos füstöl még a kendergyár és a zenekonzervatórium kéménye. Eredményként könyveljük el, hogy a vas- és fémöntő két füstgázmosót szerelt föl, így a néhány méter távolságra lévő kórház lakói némileg tisztább levegőt szívhatnak. Bár — lelkük rajta a hajdani tervezőknek — kölniillat ezen a környéken soha nem lesz. Ez is intő példa a településfejlesztőknek.

— Aggódalomra adnak okot a veszélyes hulladékok is.

— A Fémselekt Kisszövetkezet olyan vállalkozásként indult, amely ismét földolgozza a veszélyes hulladékokat. Primitív telephelyükön földhalmozták a megvásárolt hulladékokat, tűrhető módon tárolták is, de itt maradt egy csomó galvaniszap, amellyel nem tudnak mit kezdeni. A benne lévő keserűmandula-szagú anyag milligrammos mennyiségben is halálos mérge. Számunkra ez a legnagyobb szakmai és erkölcsi teher: nem csupán hatóság vagyunk, etikai felelősséget is érzünk emiatt.

— Végül is a szövetkezet felelős érte...

— Az alapelv valóban az: a veszélyes hulladékért az előállító, a kezelő a felelős. A szövetkezetnek kellene földolgoznia, elszállítania. De ha nem teszi, nem nézhetjük tétlenül, anyagi áldozatok árán sem...

— Szeged kórházi hulladékainak ártalmatlanítása is megoldottnak látszik.

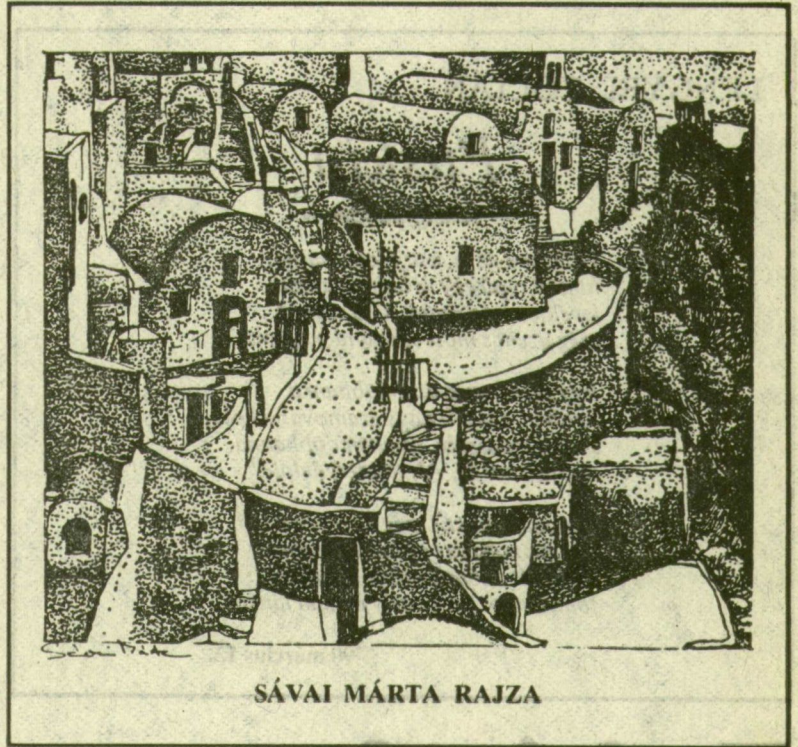
— Az egészségügy veszélyes hulladékait: használt injekciós tűket, kísérleti állathullákat, a műtökből kikerült anyagokat évekig a klinikák kazánjaiban égették el. Aztán, hogy áttértek a gáztüzelésre, nem maradt más lehetőség a tárolásukra, mint a városi szeméttel... Érthető, hogy egy kifogástalan égetőberendezésre halaszthatatlan szükség van.

CHIKÁN ÁGNES

Éjszakai monológ...

A véletlen érintéstől a doboz olyan határozottan borult ki és szórta szét a tartalmát, mintha azóta várta volna a lehetőséget, mióta az ezüstpapírból csomagolt finom bonbonok helyére sárga, fekete és színes, régről megőrzött, és alig tegnapi fotográfiák költöztek. Szerteszéjjel a szőnyegen, csak fényképek. Itt hever a múltam, kértelenül az életem. Egy harmincévvel ezelőtti nyár, két félszeg mosoly és talány... Vajon tudják már, nem sokára én is köztük leszek. Kérdeztem volna — ezt is, mást is — sokszor és sokat, de még mindig hallgat az egyik, s már rég nem felel a másik... Milyen lenne a keze, a szava melege, ha tovább marad — faggatom néha még ma is a reménytelen. De a temetői magányból a húsz év alatt egyszer sem érkezett magyarázat... Egy későbbi „mozdulatlanság” a lábam előtt — a kislány tenyerében fohász, a templomi csöndben hallani az imát. Időnként kellene a bizonyosság: ennyi év után is, tudnám még mondani, én hiszem... A keretbe font ünnep emlékei az asztal körül. Hófehér

ruha kívül, asszonyi alázat belül, a felvételtől már-már hihető a boldogság... És, ha akkor sejtene, hihetetlen az eljövendő, hogy a jeggyűrű — nem is soká — szótlanul gurul messzire. Ki tudja már, hol és mikor, és megvan-e még valahol. De ezt minek kutatni, ha tetten érte volna is a villanás, rég ezer darabra tépte volna már az indulat... A fotelben megbújva egy újabb kép — egy újabb kislány. Kezében játék, szemében ígéret, szívében pedig... az ismeretlen. Honnan is tudhatná az álmokat, a vágyakat, s a véletlent. Majd elmondja egyszer neki valaki: hamis volt a történet, csak ő az igazi... Valóban szétszórható és összeszedhető minden? És hol vannak azok az „el nem hanyagolható” részletek, melyeket semmilyen rossz mozdulat nem boríthat ki, mert őket az emlékezet őrzi. Láthatatlanok, megfoghatatlanok és elevenek... Egy csöngetés, egy tekintet. Az ismeretlen nem kérdezte, jöhet-e, és mikor elment, hogy szabad-e. Váratlanul lépett be, itt volt, azután eltűnt, nem hagyott mást csak a hiányt, ami

SÁVAI MÁRTA RAJZA

GYÖNGYSZEMEK EGY GYŰJTEMÉNYBŐL

Petőfi-kéziratok a Papensiában

Évszázadok történelmének szellemi évgűrűit kutatva, szívesen mazsolázik az ember a nagy gyűjtemények becses tárgyai, dokumentumai között. Különösen akkor, amikor olyan gazdag és tudományosan is rendszerezett kincstárban kalauzoltatja magát, mint a pápai református gyűjtemény. Tanulmányok, hivatkozások sora igazolja, hogy az 1531-es születésű pápai református iskolára alapozott, majd a református kollégiummal tekintélyes fává terebélyesedett pápai szellemi központ — néha méltatlan körülmények között is — bő forrása az egyháztörténeti, kulturális, tudományos kutatóknak. Kövy Zsolt, a gyűjtemény mai igazgatója a megmondhatója, hogy egykori diákok, ma történészek, irodalomtörténészek, művészek, milyen mohó áhítattal forgatják a féltve őrzött könyveket, kéziratokat.

A képzőtársaság műhelyében

Egy tanév nemhogy egy iskola, de még egy ember életében is pusztán szeletkéje az egésznek. A pápai kollégium történetének mégis van egy olyan éve, amelynek dokumentumaiért érdemes ide zárandokolni. Hiszen 1841—42-ben az akkor már messze földön ismert intézmény falai között volt „első éves tanuló” Petrovics Sándor és másodéves Jókai Mór. Egymást ösztönző barátságuk, bontakozó tehetségük sok-sok jele található a gyűjtemény iratanyagában. Önmagában keveset mond

egy könyvtári bejegyzés, de például Petőfinél jelzi fiatalkori érdeklődését, hogy a beiratkozási könyv tanúsága szerint leggyakrabban a francia irodalom történetét forgatta, s hogy kedvtelve olvasgatta Horatius, Heine, Schiller verseit, a magyarok közül pedig Garay és Vörösmarty munkáit.

Érdemes belelapozni a Képzőtársaság „Erdemkönyvébe” is, amelyben több, még Petrovics Sándor néven bejegyzett verset találunk, mint a „Tünődés”, az „Ideál”, vagy a „Vándordalok” sajtókezüleg rögtöráit, illetve a „Tolvaj huszár” című románcot, ahol először használja a Petőfi Sándor nevet. Ugyanez a kötet tartalmazza Jókai „Mi az?” című versét, és az „Istenítélet” című elbeszélését. Már 1845-öt írtak, amikor Petőfinek egy kis afférja támadt a Képzőtársasággal, éppen az aláírássok miatt. A társaság ugyanis a megelőző évek legjobb irodalmi munkáit „Tavaszi” címen megjelentette, nem teljesen követve a költő eredeti, illetve álneveit, mint AB, vagy Homonnai.

„Barátaimhoz”

Elképzelünk is nehéz, hogy a költő lobbanékony, érzékeny természete hogyan fért össze a református kollégium hagyományosan szigorú, kora hajnaltól késő estig termékeny elfoglaltságot előíró rendjével. Ebben talán baráti köre, a diákkormányzat, és tanárai játszhattak szerepet. Nem utolsósorban az is, hogy Petőfi és Jókai, bár az iskola diákjai voltak, nem laktak a kollégiumban. Persze, nem lehetett azért annyira elviselhetetlen az élet. Ezt bizonyítja, hogy Petőfi rövidesen még kétszer visszatér — ha rövid időre is — kedvenc tanulótársai és tanárai közé. Először 1842 őszén, mielőtt színészetre adná fejét, majd talán ebbéli kudarcát is felejtetni 1843 tavaszán, amikor megírja Barátimhoz című versét.

*A szövetség, melynek szála
Minket összefont,
Áll, amíg csak vért bír a szív
És velőt a csont.*

Aki ilyen szoros baráti kötődéssel ragaszkodik egykori iskolájához, az valószínűleg inkább a szellemi gazdagodást, mint a töviseket vitte magával az intézményből.

Óriás miniben

A gyűjtemény is arra törekszik, hogy gazdagítsa, közkinccsé tegye e nevezetes diákevek emlékeit. A Jókai-, Petőfi- és Orlai dokumentumok különleges helyet foglalnak el a Papensia gyűjteményben, amely az egykori pápai diákok, tanárok, itt élt írók műveit, Pápan nyomtatott és a városra vonatkozó kiadványok egyre szélesedő anyagát tartalmazza.

JUHÁSZ ILONA

JUHÁSZ FERENC